

چرا با وجود تأکید قرآن بر عقل شاهد گرایشات ضد عقلی در جهان اسلام هستیم

رئیس هیئت مدیره انجمن حکمت و فلسفه ایران گفت: گرایشات ضد عقلی در عالم اسلامی با وجود تأکید بسیار قرآن بر عقل کم نبوده است. یک دلیلش این بوده که مسلمانان می‌خواستند واکنشی به علم یونانی نشان دهند.

رئیس هیئت مدیره انجمن حکمت و فلسفه ایران گفت: گرایشات ضد عقلی در عالم اسلامی با وجود تأکید بسیار قرآن بر عقل کم نبوده است. یک دلیلش این بوده که مسلمانان می‌خواستند واکنشی به علم یونانی نشان دهند. به گزارش خبرنگار مهر، در ادامه درس گفتار تمام‌شدگی استعدادهای مدرنیته و پست مدرنیسم و ظرفیت‌ها و صیورورت انقلاب اسلامی، نشست آفاق نظام سازی عقل مدرن در تمدن اسلامی و بحران در عقل مدرن با سخنرانی دکتر غلامرضا اعوانی امروز سه شنبه 24 بهمن در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی برگزار شد.

اعوانی در این نشست با خواندن آیاتی از قرآن و بیان روایاتی از معصومین (ع) بر اهمیت نقش عقل در تمدن و عالم اسلامی تأکید کرد و گفت: قرآن معیار کاملی از عقل دارد و با اصطلاحات و مفاهیمی که به عقل مرتبط می‌شوند آیات زیادی در این خصوص نازل شده است. افلا یعقلون و افلا تعقلون تقریباً ترجیع بند قرآن است.

وی افزود: عقل کلی برای رسیدن به حقیقت الهی و درست عبادت کردن پروردگار است و با عقل جزئی عقلی که در این دنیا کاربرد دارد نمی‌توان به این مقصود نائل گشت که اروپا بعد از دکارت گرفتار عقل جزئی بین یعنی زیرکی انسان شد. عقل جزئی کاربرد دنیوی دارد ولی الهیات و دین با عقل کلی درک می‌شوند. البته گرایشات ضد عقلی در عالم اسلامی با وجود تأکید بسیار قرآن بر عقل کم نبوده است. یک دلیلش این بوده که مسلمانان می‌خواستند واکنشی به علم یونانی نشان دهند آنها آفتابه و لگن و بچه را همه را با هم دور انداختند در حالیکه نباید عقل (بچه) یونانی را کنار می‌گذاشتند یا دور می‌انداختند. عقل جزئی مورد انتقاد مولانا هم است مثلاً می‌گوید: عقل جزئی را وزیر خود مگیر/ عقل کل را ساز ای سلطان وزیر.

رئیس هیئت مدیره انجمن حکمت و فلسفه ایران ادامه داد: عقل بحثی و استدلالی، درست است اما پایان راه نیست. افرادی که قائل به عقل استدلالی هستند عقل استدلالی را پایان می‌دانند و بالاتر از آن به چیزی قائل نیستند در حالی که عقل الهی شهودی بالاتر است. یعنی آنها عقل را محدود به عقل استدلالی کردند، چون عقل جزئی عقل استدلالی است اما یک عقل شهودی و ذوقی و کشفی یا تحقیقی هم داریم.

اعوانی تصریح کرد: اروپا در قرون 10 و 11 میلادی در خاموشی علمی بسر می‌برد و بسیاری از علوم از مسلمانان به اروپا راه یافت. بسیاری از ترجمه‌های عربی کتب یونانی فقط به جا مانده و اصل کتاب به زبان یونانی از بین رفته است. امروزه در عالم اسلامی به جز ترجمه‌هایی که در عصر مأمون انجام گرفت کتاب‌های دیگر یونانی و خود ترجمه‌ها باز ترجمه نشده‌اند در حالیکه در غرب ممکن است از یک کتاب قدیمی یونانی چندین ترجمه در دست باشد. آنها همه کتاب‌های یونانی را ترجمه کردند و دارند.

وی افزود: صفات باری تعالی بسیار است ولی بعضی‌ها علم و حکمت خداوند را اول همه صفات می‌دانند و همه صفات را بدان مربوط می‌کنند و عده‌ای اراده و قدرت خدا را اصل می‌دانند. متکلمان اشعری هم به اصل بودن اراده خدا قائل هستند که این با اصالت عقل جور در نمی‌آید. اراده و قدرت خدا هم در فلسفه جدید غرب به اراده گرایی تعبیر شده که این مسئله پس از دکارت، در کانت و نیچه با اراده معطوف به قدرت در فلسفه‌اشان تجلی یافت.

استاد فلسفه دانشگاه شهید بهشتی در پایان یادآور شد: #171«فیدئیزم» یعنی اصالت ایمان منهای عقل که گرایش زیادی در عالم اسلام هم دارد یکی دیگر از گرایشات ضد عقلی در جهان است. فیدئیزم یا ایمان گروی، جنبشی است در فلسفه دین و معرفت شناسی دینی که به خصوص در نیمه دوم قرن بیستم تحت تأثیر مستقیم تعلیم ویتگنشتاین توسعه یافت.